

ОЈ, ПРИЗРЕНЕ

*Ој, Призрене, што си опустео...
Ој, Призрене, мој рођени граде!*

Воз клопара и носи звуке песме кроз ноћ песте јесени. Киша сипи и студени ветар повремено, из таме, насрне откинутим лишћем на мутни прозор вагона. Песма јечи у пуну и дивљу ноћ. Воз је носи и путује тако кроз тмину.

У купеу, тек неколико путника. Заспали би, како би слатко заспали, уз добовање кише и љуљускање вагона, али им она песма не да. Она их држи будне. Разгрће им таму својим осећајним, болним тоновима.

Сасвим у углу, испод бледе светиљке, седи сувоњав црнопути човек педесетих година, с бенцом у руци. Слеп је и зато носи црне наочаре. На себе огрнуо сиву масну ветровку од војничког платна с капуљачом, покапану кишом. Гологлав је.

Док пева марљиво, глас му унутрини трепери; и он сав трепти. Рекао би човек: душа му цепти од неке врућице, од туге. Као да је у неком страху или му се утроба од бола цепа. Главу забацио, па оставља утисак да му праменове дуге проседе косе чешља онај ледени ветар што завија напољу у ноћи. Свој изгубљени поглед упро је кроз црни прозор у таму иза које као да само он види звездане стазе и светла далеког града о којем казује песма.

*Ој, Призрене, нек си опустео,
Кад у теби мога драгог нема!*

Промичу станице, полуосветљене, у тмастим сенкама; повремено у даљини као звезде засветлуцају сијалице заборављених кућа и заселака по бреговима око Мораве, као да су на литицама ноћи запаљена кандила, па утрну. Пропадну у бездан неког другог света и времена.

У вагону је прохладно од ноћи, ветра и влаге која се увлачи кроз полуодшкинута врата, поготово откад га је већина путника напустила, сивавши на претходним станицама. Жагор је одавно утихнуо. Сви се примирили, и у мислима отишли некуд далеко, можда за самом песмом слепог певача који је сада, ударајући у свој бенцо, певао:

*Бели лице Призренка девојка...
Бели лице за свога драгана...*

Кога чека три године дана!

Само је, у другој половини вагона, тамо према локомотиви, сталожено пушио на чибук старац седамдесетих година, у суром зимском капуту, као да је пред њим све време овога света, зурећи нетремице у бледу светиљку на таваници, која би, повремено, од дрхтаја воза, затреперила, претећи да се угаси. Он се попео на некој од успутних станица, док је певач још био у другом вагону или возу, тако да је могао да чује све мелодије које је овај дотад отпевао. Али, чинило се да га он и не слуша, да је некуд одлутао за својим мислима које му се, у полутами, нису оцртавале на лицу.

Кад је певач прекинуо песму, провукао прсте леве руке кроз црне као зифт праменове косе, промешкољио се, покупио своје ствари, пребацио руксак преко рамена, примио се белог штапа и инструмента, спреман да крене у следећи вагон, звуци песме о царском граду још су тужно титрали у слуху путника.

Старац је, онда, устао и пришао му, извадио повећу новчаницу из недара, тутнуо му је у шаку, помало неспретно, све жмиркајући, потапшао га несигурно по рамену, па рекао:

– Богати, ако ти није зазорно, дај још једном ону о пустом и празном Призрену!

Певач се лагано вратио на своје место не говорећи ништа, као да је нем, одложио штап и руксак у кут поред себе, тамо где су били до малопре, и опет пригрлио свој инструмент. Жице су поново завапиле, и изнова се разлегао певачев сетни дубоки глас, као да долази из тавнине времена. И изнова је распредао о опустелом родном граду, у којем више, ни драге, ни драгога нема.

Старац се вратио на своје место, сео крај млађе жене у црнини која је, све време, откад су се укрцали у воз, замишљено ћутала. Више није пушио; само јој се придружио у ћутању. И патио, зурећи изгубљено у ноћ.

Воз је урањао у таму, ветар се ваљао преко мутних прозора и повремено грувао чинећи песму још жалобнијом. Шине би каткад зацвилеле, а потом би се чули хука и тмули прасак – то је локомотива пробијала бреше ветра уз Мораву.

Сви су немо ћутали.

Станице се од Сталаћа нешто проредиле, или је воз успорио. Слепи певач завршавао је већ трећу песму о Призрену, кад је старац поново устао. Седиште га није држало. Жена у црном машила се да га ухвати за рукав.

– Тато, како можеш?! – рекла је прекорно.

– Нека, Митра! Нека чују шта смо све *ми, доле*, изгубили!

А певач је певао понесено, о дивном, о прекрасном граду на обалама Бистрице. О вињагама и шефтелијама, о девојкама и шадрванима, о тајној љубави, о црквама и царевима, о сунцу и месечини крај реке, о срми и бисерима. Еј, какав је некад био град Призрен, кад су у њему живели и Срби!

Низ старчево лице назирали су се свежи трагови пресахлих суза. Као да је прошао кроз неку тешку ватру – сав је опрљен. Глас му се губио. Обамирао. Ноге су га издавале. Снага у њему расипала се као расточене дуге на бурадима. Осетио је како му срце поклецује.

Стајао је и даље ту где га је жена у црном дотакла руком, као да је заборавио куда је кренуо. Наједном, изгубљен. Као да је изненада бануо сред Папаз чаршије, па не зна на коју ће пре страну: уз Бистрицу, према Марашу или на Шадрван.

Пренуо га је молебни глас снахе.

– Седни, тато! Што стојиш?!

– Добро, кћери. Мислио сам... Све смо изгубили... И сина... Не могу ја то да преживим! – старчев глас постајао је испрекидан, болан. Загрцнут. Кидао се негде у души.

– Морамо издржати, тато. Сутра смо на Мердару. То нам је трећи пут. Једном да се разјасни шта се с њим збило. Како је страдао, кад смо већ изгубили наду да је жив.

– Да га сахранимо по људским обичајима. Како доличи, кћери.

– Црна ја, само мислим по чему можемо да препознамо Драгутина. Три године тако. О истом. Сањам и нагађам. Одвели су га из куће у модрој тренерци и патикама према Марашу и Електарни. Да је и Мара пошла, можда би нам била од помоћи?

– Нека, кћери, ако су га стварно сада нашли, препознаћемо га... – заћутао је за тренутак замишљен, па додао: – Препознаћемо га по – души!

Воз је клопарао. Пртио тугу уз Мораву. Ветар је хујао све силније. Песма о Призрену је замирала, да би се, у новом купеу, изнова родила.

Опхрвани тешким мислима, свекар и снаха једва су чекали да воз стигне до Ниша и да се одатле, с рођацима, запуте на Мердаре, где ће бити изложена тела Срба пронађена у масовној гробници у Волујаку, ради препознавања.

А и певач ће у Нишу променити композицију, попеће се у ону што иде према Београду.

Некад, не тако давно, певао је по метохијским возовима песме на свим језицима које је знао – српском, турском, шиптарском и ромском, како би ко од путника заискао. Или онако – по души, како му најђе. И никоме није сметао.

Све до деведесет девете године.